

Handläggare
Felicia Nipstrand
Telefon: 08-508 288 57**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2018-09-25, p.9

Projekt Rökfria skolgårdar 2018

Rapport från miljöförvaltningens hälsoskyddsavdelning

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna förvaltningens rapport
2. Överlämna förvaltningens rapport till utbildningsförvaltningen samt till Skolfastigheter i Stockholm AB

Gunnar Söderholm
FörvaltningschefMonika Gerdhem
Avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen har satt upp ett mål om ett rökfritt Sverige 2025. För att uppnå detta har länsstyrelserna i landet fått i uppdrag att genomföra insatser som ska leda till ett minskat tobaksbruk. Ett av stegen till att uppnå detta mål är att regeringen gett länsstyrelserna ekonomiska medel för extra insatser. Eftersom tillsynsansvaret enligt tobakslagen (1993:581) ligger på kommunerna i länet har länsstyrelsen i Stockholms län valt att finansiera tillsyn av bland annat skolgårdar. Genom detta har miljöförvaltningen i Stockholms stad haft ekonomisk möjlighet att planera och genomföra en större tillsynsinsats på skolgårdar till framförallt gymnasier i staden. Resultatet av tillsynen visade att ett fortsatt fokus på gymnasierna kommer behövas för att minska antalet dagligrökare och sporadiska rökare som röker under skoltid. Skolan bör inte vara en plats där man lär sig börja röka. Genom att försvåra för elever att röka på skoltid försvårar man för eleverna att börja använda tobak.

Bakgrund

Idag är det känt att tobaksanvändning är skadligt för både rökare och dess omgivning. Rökning är den enskilt största förebyggbara riskfaktorn för sjukdom och för tidig död. Studier har visat att det inte bara är den fysiska hälsan som drabbas av rökning utan även den psykiska. Rökare upplever mer stress och negativa känslor än icke-rökare. Det lugn rökare uppger att de får av att röka beror mer på lindring av nikotinabstinensen än att rökningen mildrar de negativa känslorna. Dessutom har studier visat att efter ett rökstopp har sömnen påverkats till det bättre och genom den förbättrade sömnen har stressen i kroppen minskat.

Miljöförvaltningen genomförde i maj 2018 projektet ”Rökfria skolgårdar”. Syftet med projektet var att kontrollera gymnasieskolors skolgårdar och andra områden utomhus i anslutning till skolan, som är att jämställa med skolgård, när det gäller efterlevnaden av det rökförbud på skolgårdar som föreskrivs i 2 § 1 p. tobakslagen. I bestämmelsen förbjuds rökning i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem. I 2 § tobakslagen föreskrivs även rökförbud i andra lokaler såsom bl.a. restauranger och andra serveringsställen, utom där servering sker utomhus, sjukvårdsinrättningar och färdmedel i allmän kollektivtrafik. Rökning på skolgårdar är förbjudet sedan 1994. Sedan maj 2010 gäller dessutom enligt stadens policy rökfri arbetstid för alla Stockholms stads verksamheter.

Tillsynsprojektet genomfördes dels genom inspektion på 81 gymnasieskolor, dels genom utskick av en enkät till berörda rektorer där de fick svara på hur de arbetar kring tobaksfrågan.

Resultat

På 68 procent av skolorna hittades spår av rökning i form av cigarettfimpar på skolgården eller omkring skolområdet.

På 27 procent av de besökta gymnasierna sågs elever eller vuxna röka. På de gymnasier där elever eller vuxna sågs röka vid inspektionstillfället hade cirka en tredjedel någon slags skyltning om rökförbud. På nästan 80 procent av de gymnasier som hade rökförbudsskyltar förekom spår av rökning, antingen genom fimpar och/eller cigarettpaket. 28 procent av gymnasierna hade en eller flera askkoppar. Svarsfrekvensen på enkätutskicket var lågt. Endast 46 procent av de enkäter som skickades ut fylldes i. I de svar som

inkom angav rektorerna vad de tycker är problematiskt med att upprätthålla en rökfri skolmiljö och hur de arbetar dels förebyggande och dels direkt för att det inte ska förekomma rökning på skolgården, se dessa svar i bilaga 1 Projektrapport rökfria skolgårdar 2018.

Miljöförvaltningen tog efter utförd tillsyn fram kriterier för vilka anmärkningar som noterades för skolor med egen skolgård eller anvisad plats som kan likställas med skolgård eller där elever/personer röker precis vid entrén som skulle följas upp. Kriterierna för uppföljning är:

1. Elever/personal/andra röker på skolans område
2. Det finns askkopp
3. Det förekommer mycket fimpar på skolgården
4. Det finns en anvisad plats för rökning

För de gymnasier där det noterades anmärkningar som uppfyller kriterier för uppföljning kommer miljöförvaltningen utföra en ny tillsyn under första halvåret 2019. Detta är för att verksamheterna ska få möjlighet att åtgärda bristerna inom sin egenkontroll. Om anmärkningarna kvarstår vid uppföljningen kommer miljöförvaltningen att starta ett uppföljningsärende samt förelägga verksamheten om att vidta åtgärder.

Diskussion och slutsatser

Förvaltningen noterade ett flertal brister avseende gymnasiernas efterlevnad av tobakslagen i projektet. 38 procent av de gymnasier som inspekterats fick en eller flera anmärkningar i enlighet med kriterierna för uppföljning. Förvaltningen bedömer utifrån resultatet av projektet att det behövs ett strukturerat förebyggande arbete från bland annat skolorna för att minska skolelevers tobaksanvändning. Det är viktigt att varje skola har en tydlig tobakspolicy, ordningsregler och åtgärdsplan för arbetet med att förebygga tobaksrökning, och att dessa är väl kända för elever, personal och föräldrar, samt att skolan erbjuder hjälp med rökavvänjning. Det framgår i enkätsvaren att vissa skolor är mycket aktiva och engagerade för att på många olika sätt förhindra rökning bland elever, men på grund av dess lokalisering (samlokalisering med andra företag, intill gångstråk, nära tunnelbanestationer eller annat) ändå har problem med personer som röker och som en följd även mängder av fimpar på skolområdet.

Förvaltningen ser behov av ökad tillsyn av lokaler och platser som ska vara rökfria enligt tobakslagen och det innebär att tillsynsfrekvensen på bland annat skolgårdar skulle behöva öka. Detta förutsätter dock att tillsynen finansieras med särskilda medel. För 2018 har miljöförvaltningen genom länsstyrelsen erhållit särskilda medel för kontroll av rökfria skolgårdar men detta är endast en engångsfinansiering.

I nuläget gäller enligt tobakslagen att en kommun endast får ta ut avgift för sin tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig näringsverksamhet med tobaksvaror. Det innebär att tillsyn av efterlevnaden kring rökfria skollokaler och skolgårdar inte får finansieras genom avgifter. För att få till stånd avgiftsfinansierad tobakstillsyn krävs en lagändring. Även för genomförande av stadens program mot alkohol, narkotika, doping och tobak (ANDT-program) i den utsträckning som det syftar till, krävs det att miljöförvaltningen tilldelas medel för detta ändamål i sin budget. Miljöförvaltningen har bedrivit tobakstillsyn i mindre omfattning och kan även i fortsättningen stickprovsvis granska efterlevnaden av reglerna i samband med ordinarie miljöbalkstillsyn på skolor, men om tillsynen ska bedrivas systematiskt med högre tillsynsfrekvens och med uppföljning behövs särskild finansiering.

Bilagor

1. Projektrapport Rökfria skolgårdar 2018